

Explaining the Status of the Entrepreneurial Spirit of Villagers in Western Counties of Golestan Province

M. Olyani¹, F. Razzaghi Borkhani² O. Jamshidi³ F. Shafiee⁴

Received: 31 October, 2025 **Revised:** 2 December, 2025 **Accepted:** 24 December, 2025

Abstract

Introduction

In many rural development programs and policies, the main focus is on economic, physical and infrastructural aspects, and the psychological dimensions and entrepreneurial spirit of villagers have received less attention. Sustainable rural development is only achieved when, in addition to financial and technical support, attention is paid to the transformation of individuals' attitudes, motivation, psychological strength and self-confidence. the aim of this research is to identify and prioritize the components of entrepreneurial spirit among rural entrepreneurs in western Golestan province. While there are potential capacities such as indigenous and local resources, the existence of rural women's and youth cooperatives, and the need for new businesses in the agricultural value chain in these areas, Therefore, identifying the psychological dimensions and individual characteristics of entrepreneurs plays an important

1. MSc Graduated of Agricultural Innovation and Entrepreneurship, Department of Agricultural Extension and Education, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran.

2. Corresponding Author and Associate Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran. (f.razzaghi@sanru.ac.ir)

3. Assistant Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran.

4. Assistant Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran.

role in encouraging and accepting new opportunities and businesses in rural areas.

Materials and Methods

This research is of an applied type and in terms of data collection, it is a survey type. The statistical population consisted of 240 rural entrepreneurs in western Golestan province in 1403, of which 144 were selected by proportional random sampling using the Krejci and Morgan table. The research tool was a questionnaire whose validity (face and content) was confirmed by rural development experts and university faculty members; diagnostic validity was obtained using the extracted mean variance index; and the reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha calculation and composite reliability. The data were analyzed with a researcher-made questionnaire with eight components (including independence, risk-taking, self-confidence, need for success, self-efficacy, creativity and innovation, internal locus of control, and tolerance for ambiguity) using SPSS and Smart PLS software.

Results and Discussion

The results of the factor analysis of the model showed that the two components of internal locus of control and tolerance of ambiguity were removed from the model due to their lack of significance, the revised model, consisting of six factors—autonomy ($\beta = 0.706$, the most influential factor), risk-taking ($\beta = 0.682$), self-efficacy ($\beta = 0.556$), need for achievement ($\beta = 0.512$), self-confidence ($\beta = 0.442$), and creativity and innovation ($\beta = 0.326$) represented, respectively, the most to the least important components of entrepreneurial spirit from the perspective of rural entrepreneurs. Rural entrepreneurs in the region have a strong tendency to be self-reliant, make independent decisions, and assume group responsibility. This spirit is the main cornerstone for forming new businesses that are resistant to external challenges. According to the results of the component of tolerance of ambiguity, entrepreneurs, i.e., facing ambiguous and unstable conditions (which is the essence of the entrepreneurial environment), still need more support and reinforcement.

Conclusions

Rural development planners should focus on the psychological and software dimensions of development, along with physical and supportive infrastructure, to prepare the ground for transforming ideas into operational and sustainable rural businesses. In this regard, creating motivating and supportive environments for the growth of ideas, creativity, and innovation among rural youth,

strengthening self-confidence, self-efficacy, and hope for the future through empowering villagers with extension training, individual and group counseling, and modeling successful rural entrepreneurs to extension of entrepreneurship culture and increase credibility in achieving success in local and indigenous businesses is recommended.

Keywords: Independence, Entrepreneurial Spirit, Psychological Factors, Sustainable Rural Development, Local Development

روستا و توسعه

سال ۲۸، شماره ۱۱۲، زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تبیین وضعیت روحیه کارآفرینانه روستاییان در غرب استان گلستان

مأنده علیانی^۱، فاطمه رزاقی بورخانی^۲، امید جمشیدی^۳، فاطمه شفیعی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۸/۹ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۹/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۳

چکیده

هدف این پژوهش، شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های روحیه کارآفرینانه کارآفرینان روستایی غرب استان گلستان است. این تحقیق از نوع کاربردی و از لحاظ جمع‌آوری داده‌ها از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل ۲۴۰ نفر از کارآفرینان روستایی غرب استان گلستان در سال ۱۴۰۳ بود که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان، ۱۴۴ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی متناسب انتخاب شدند. ابزار تحقیق، پرسش‌نامه‌ای بود که روایی (صوری و محتوایی) آن توسط متخصصان توسعه روستایی و اعضای هیأت علمی دانشگاه تأیید شد؛ روایی تشخیصی با استفاده از شاخص میانگین واریانس استخراج شده به دست آمد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تأیید شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که دو مؤلفه مرکز کنترل درونی و تحمل ابهام به دلیل عدم معنی‌داری از مدل حذف شدند. مطابق نتایج مدل اصلاح شده، شش عامل استقلال‌طلبی ($\beta=0/706$)، ریسک‌پذیری ($\beta=0/682$)، خودکارآمدی ($\beta=0/556$)،

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته نوآوری و کارآفرینی کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.

۲- نویسنده مسئول و دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران. (f.razzaghi@sanru.ac.ir)

۳ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.

۴ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.

نیاز به موفقیت ($\beta=0/512$)، اعتماد به نفس ($\beta=0/442$)، و خلاقیت و نوآوری ($\beta=0/326$) به ترتیب از مهمترین تا کم اهمیت‌ترین مؤلفه‌های روحیه کارآفرینانه از نظر کارآفرینان روستایی بودند. بنابراین، برنامه‌ریزان توسعه روستایی باید با تمرکز بر ابعاد روان‌شناختی و شخصیتی کارآفرینان و توجه به ابعاد نرم‌افزاری توسعه در کنار زیرساخت‌های فیزیکی و حمایتی، زمینه را برای تبدیل ایده‌ها به کسب‌وکارهای عملیاتی و پایدار روستایی فراهم سازند. در این راستا ایجاد محیط‌های انگیزشی و حمایتی برای رشد ایده‌ها و خلاقیت و نوآوری در میان جوانان روستایی، تقویت اعتماد به نفس، خودکارآمدی و امید به آینده از طریق توانمندسازی روستاییان با آموزش‌های ترویجی، مشاوره‌های فردی و گروهی و نیز الگوسازی از کارآفرینان موفق روستایی برای ترویج فرهنگ کارآفرینی و افزایش باورپذیری به کسب موفقیت در کسب‌وکارهای محلی و بومی پیشنهاد می‌شود.

کلید واژه‌ها: استقلال طلبی، روحیه کارآفرینانه، عوامل روان‌شناختی، توسعه پایدار روستایی، توسعه محلی.

مقدمه

امروزه ابعاد پیچیده و گسترده چالش‌های جهانی، پیامدهای اقتصادی و اجتماعی عمیقی را بر جوامع و کل جهان تحمیل کرده است که فراتر از توان پاسخ‌گویی الگوهای سنتی است. علی‌رغم مداخلات گسترده دولتی و بشردوستانه، بسیاری از این تلاش‌ها در دستیابی به تغییرات ساختاری ناکام مانده‌اند و نهادهای کلیدی بخش اجتماعی با بحران ناکارآمدی در حل مسائل نوظهور مواجه شده‌اند (Juliana et al., 2021). در مواجهه با این ناکارآمدی نهادی، توجه به سطوح خرد اجتماعی اهمیت مضاعفی یافته است؛ چراکه روستاها به‌عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی در هر جامعه‌ای، جایگاهی کلیدی در فرآیند توسعه دارند. در این میان، یکی از مؤثرترین عوامل در توسعه روستایی، کارآفرینی است. کارآفرینی فرآیند ارتقای فناوری از طریق ایجاد یک کسب‌وکار یا سازمان جدید است. امروزه تقویت روحیه کارآفرینی در میان روستاییان، از جمله کشاورزان، از مهم‌ترین راهکارهای توسعه روستایی محسوب می‌شود. اگرچه کارآفرینی تنها راه اشتغال‌زایی و افزایش درآمد نیست، اما قطعاً بهره‌ورترین نوع آن به شمار می‌رود (Shahbazi, 2022). این فرآیند شامل انجام فعالیت‌های خلاقانه، ارائه ایده‌های نوآورانه و داشتن جسارت برای پذیرش ریسک است که با هدف تقویت رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال، بهبود ساختار صنعتی و افزایش رفاه جامعه انجام می‌شود. افزون بر این، کارآفرینی می‌تواند به تحقق رشد اقتصادی پایدار از جنبه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نیز کمک کند (Wiyono & Wu., 2022). از این رو، سیاست‌گذاران و مؤسسات توسعه، کارآفرینی روستایی را

قابلیتی مؤثر برای ایجاد فرصت‌های شغلی و راهکاری حیاتی برای جلوگیری از نابسامانی در مناطق روستایی می‌شناسند (Imani & Azimi, 2021).

اهمیت راهبردی کارآفرینی زمانی دوچندان می‌شود که وضعیت اشتغال در سال‌های اخیر مورد واکاوی قرار گیرد. بررسی روندها در سال‌های اخیر حاکی از آن است که رشد مداوم جمعیت جوان جویای کار در کنار ثبات یا کاهش تقاضا برای نیروی انسانی متخصص، به تشدید معضل بیکاری در کشور دامن زده است. در چنین شرایطی، کارآفرینی نه تنها به عنوان یک محرک اقتصادی، بلکه به عنوان ابزاری برای تقویت خودباوری و اعتماد به توانمندی‌های فردی، می‌تواند از پیامدهای بیکاری بکاهد (Jafarinasab et al., 2024). از این رو، ایجاد بستر مناسب برای توسعه کارآفرینی، از ابزارهای بنیادین پیشرفت به ویژه در کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید؛ چراکه چالش‌هایی نظیر پایین بودن کیفیت زندگی، توزیع نامتناسب درآمد و بهره‌وری پایین ملی، ریشه در عدم بهره‌برداری بهینه از منابع و فرصت‌های اشتغال دارند (Khusravipour et al., 2016). اما تحقق این اهداف بیش از هر چیز مستلزم وجود روحیه کارآفرینی در افراد است. این روحیه به معنای نگرش، تمایل و رفتارهای افراد برای اداره کسب‌وکارها یا فعالیت‌هایی است که آن‌ها را به تلاش برای یافتن، ایجاد و بکارگیری روش‌های جدید در کار، فناوری و محصولات برای ارائه خدمات یا کسب سود سوق می‌دهد که با ویژگی‌هایی مانند داشتن اراده قوی برای کار با روحیه مستقل، توانایی تصمیم‌گیری مناسب، جسارت ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، پشتکار، وظیفه‌شناسی و بهره‌وری و داشتن روحیه همکاری و اخلاق تجاری شناخته می‌شود (Wiyono & Wu, 2022).

بررسی وضعیت اشتغال در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد که معضل بیکاری به یکی از چالش‌های بنیادین اقتصاد روستایی در ایران تبدیل شده است (Ghasemi & Kahnooji, 2021). این در حالی است که جایگاه کشور در حوزه کارآفرینی، با وجود ظرفیت‌ها و منابع بالقوه، هنوز به سطح مطلوب نرسیده است. مطابق یافته‌های دیده‌بان جهانی کارآفرینی (GEM) در سال ۲۰۱۹، ایران در میان پنجاه کشور مورد بررسی، در شاخص‌های «درک فرصت‌های کارآفرینانه» رتبه ۲۹، «درک قابلیت‌های کارآفرینانه» رتبه ۱۳، «ترس از شکست» رتبه ۳۵، «قصد کارآفرینانه» رتبه ۱۱ و در کارآفرینی نوپا رتبه ۲۱ را کسب کرده است. نرخ کارآفرینی نوپا در این سال ۱۰/۷ درصد برآورد شده که سهم کارآفرینی جدید ۴/۹ درصد و کارآفرینی نوظهور ۶/۸۵ درصد بوده است (GEM, 2019). با این حال، بالا بودن رتبه «قصد کارآفرینی» لزوماً به معنی شکوفایی این پتانسیل در همه مناطق نیست؛ چراکه نابرابری‌های ساختاری میان شهر و روستا و تمرکز ناعادلانه سرمایه و ثروت،

منجر به محدودیت شدید در شکل‌گیری سرمایه و عدم تجهیز منابع در نواحی روستایی شده است. این شکاف فزاینده بین مناطق شهری و روستایی، نه تنها مانع از سرمایه‌گذاری مؤثر شده، بلکه پویایی اقتصادی روستاها را با تهدید جدی مواجه کرده است (Imani & Azimi, 2021).

مطابق آمار منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در استان گلستان در سال ۱۴۰۱ برای زنان ۹/۸ و برای مردان ۹/۷ درصد گزارش شده است. نرخ بیکاری کل استان نیز نسبت به فصل بهار ۱۴۰۰، به میزان ۰/۸ درصد و نسبت به زمستان همان سال حدود ۱/۲ درصد افزایش یافته است (Statistical Center of Iran, 2023). این آمار نشان می‌دهد که نرخ بیکاری در استان گلستان نه تنها در حال افزایش است، بلکه از میانگین کشوری نیز بالاتر بوده و در ردیف استان‌های دارای بیشترین نرخ بیکاری در کشور قرار گرفته است (Golestan Province Planning and Budget Organization, 2023). همچنین توزیع نسبی شاغلان ۱۵ ساله و بیشتر در سه بخش عمده اقتصادی یعنی بخش کشاورزی ۲۱/۴ درصد، بخش صنعت ۲۸/۷ درصد و بخش خدمات ۴۹/۹ درصد برآورد شده است (Statistical Center of Iran, 2022). این استان با ۴۷۳۳۰ هکتار از سطح زیر کشت برنج کشور بعد از استان‌های مازندران، گیلان، خوزستان رتبه چهارم را دارد. همچنین این استان در محصول سیب‌زمینی با سطح زیر کشت ۵۷۰۴ هکتار رتبه دهم، در تولید محصول گندم و گروه غلات به ترتیب با سطح زیر کشت ۲۸۳۷۳۹ و ۳۶۵۹۴۴ هکتار رتبه یازدهم و در گروه محصولات جالیزی رتبه دوازدهم را با سطح زیر کشت ۳۷۵۴ هکتار به خود اختصاص داده است (Agricultural Statistics, 2023). بنابراین با توجه به ظرفیت‌های چشمگیر کشاورزی استان گلستان در تولید محصولات استراتژیک و اساسی از جمله برنج، گروه غلات و محصولات جالیزی، فرصت‌های گسترده‌ای برای توسعه کارآفرینی روستایی در زنجیره ارزش این محصولات فراهم است. توسعه کارآفرینی در این مناطق، به‌ویژه در حوزه‌های فرآوری، بسته‌بندی، و بازاریابی مستقیم محصولات کشاورزی، می‌تواند علاوه بر افزایش درآمد روستاییان، نقش مهمی در کاهش ضایعات و تثبیت اشتغال پایدار ایفا کند.

روستاییان، به‌ویژه جوانان و زنان، در زمینه‌های روانی و انگیزشی با چالش‌های جدی مواجه هستند که ترس از شکست، ضعف در اعتمادبه‌نفس، کمبود انگیزه، نگرش منفی نسبت به ریسک‌پذیری و نوآوری از جمله موانع مهم در مسیر شکل‌گیری روحیه کارآفرینانه به شمار می‌روند. مطابق تحقیق هاوارد، تأثیر توسعه قابلیت‌های کارآفرینی مانند استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری، انگیزه پیشرفت، کنترل درونی و اعتمادبه‌نفس و جسارت و خلاقیت بر توانایی کارآفرینی مؤثر بوده است

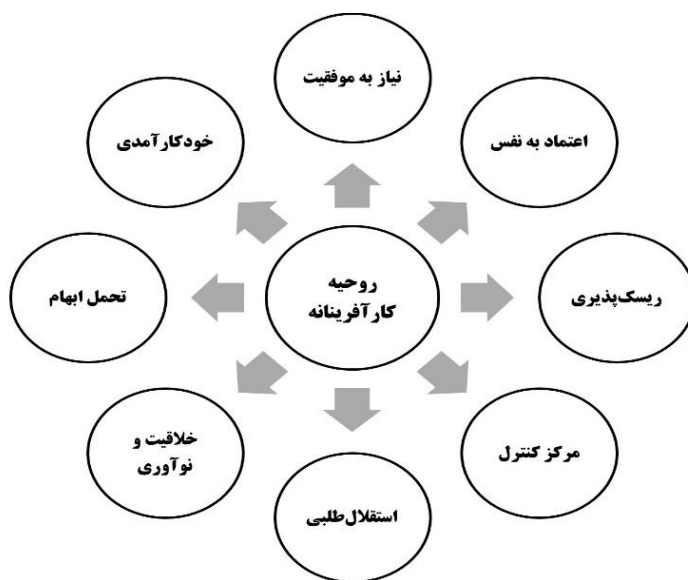
(Howard, 2004). بنابراین یکی از رویکردهای مهم در توسعه کارآفرینی، بررسی ویژگی‌های فردی و شخصیتی است که در راستای رشد و پرورش کارآفرینان باید شماری از ویژگی‌های شخصیتی افراد تقویت شود (Ebrahimi & Bahrami, 2018; Miraqai & Mirzai, 2012). برخی از این ویژگی‌های شخصیتی مانند ریسک‌پذیری، مرکز کنترل درونی، نیاز به موفقیت، تحمل ابهام، نوآوری و خلاقیت در تحقیقات مختلف در جدول ۱ آورده شده است. مطابق دیدگاه ویلیامز و شپرد (Williams & Shepherd, 2016) ویژگی‌های شخصیتی بیشتر به صورت ترکیبی عمل می‌کنند تا مجزا و این به عنوان یک رویکرد یکپارچه نشان می‌دهد که در روحیه و شخصیت کارآفرینانه افراد، برخی صفات مهم به صورت هم‌افزا با یکدیگر ارتباط دارند. این مسئله در میان کارآفرینان روستایی استان که با محدودیت بیشتری در منابع و امکانات ایجاد کسب‌وکار روبه‌رو هستند، اهمیت بیشتری دارد. بررسی وضعیت توسعه کشاورزی در این استان نشان دهنده ناپایداری قابل توجه و بی‌ثباتی در اشتغال و فضای کسب‌وکار کشاورزی در این مناطق است. این درحالی است که در این نواحی ظرفیت‌های بالقوه‌ای همچون منابع بومی و محلی و تعاونی زنان و جوانان روستایی وجود دارد. شناسایی ابعاد روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان نقش مهمی در ترغیب و پذیرش کسب‌وکارهای نوین در نواحی روستایی دارد. از این رو، پرسش اصلی تحقیق حاضر آن است که اولویت‌بندی مؤلفه‌های روحیه کارآفرینانه در میان روستاییان غرب استان گلستان چگونه است؟ از منظر نظری، یافته‌های این تحقیق، ادبیات موجود در حوزه کارآفرینی را غنی‌تر ساخته و افق‌های علمی جدیدی را برای محققان آتی ترسیم می‌کند. همچنین مدل جامع ارائه شده می‌تواند به عنوان چارچوبی نظری برای مطالعات بعدی مورد استفاده قرار گیرد. از منظر کاربردی، این پژوهش با شناسایی دقیق روحیه کارآفرینانه در استقرار کسب‌وکارهای روستایی استان گلستان، منبع اطلاعاتی ارزشمندی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فراهم می‌آورد. راهکارهای عملیاتی و مدل پیشنهادی، ابزاری مؤثر در اختیار متصدیان آموزش و تدوین سیاست‌های کارآفرینی روستایی قرار خواهد داد.

کارآفرینی در دو دهه اخیر به یک حوزه پژوهشی پویا تبدیل شده است. بررسی مطالعات مرتبط با موضوع به منظور درک بیشتر از آن ضروری است. مطابق تحقیق یوسفی و رضایی مقدم (Yousefi & Rezaei Moghaddam, 2024) استقلال‌طلبی، توفیق‌طلبی، ریسک‌پذیری، و مرکز کنترل بر توسعه کارآفرینی اثر معنی‌دار دارد و بیشترین شدت تأثیر بر توسعه کارآفرینی مربوط به متغیر استقلال‌طلبی است. نتایج مطالعه طهماسبی و همکاران (Tahmasabi et al., 2023) نشان می‌دهد که عوامل فردی بر موفقیت کارآفرینی زنان روستایی از اهمیت بالایی برخوردار است که از

جمله عوامل فردی به مسئولیت‌پذیری، خودباوری و قدرت اعتمادبه‌نفس، علاقه‌مندی به راه‌اندازی کسب‌وکار و ریسک‌پذیری اشاره داشته است. ضیاآبادی و همکاران (Ziaabadi et al., 2022) با بررسی عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر کارآفرینی کشاورزی، دریافتند که عوامل بیرونی در اولویت نخست و عوامل درونی در اولویت دوم قرار دارند. در بررسی عوامل درونی به ترتیب استقلال‌طلبی در روحیه کارآفرینی، فرصت‌شناسی و توانایی مدیریت، تعهد و مسئولیت‌پذیری، انعطاف‌پذیری و تمایل به کار گروهی، سطح مهارت و ریسک‌پذیری از ارجحیت بالاتری برخوردار بودند. حسام و همکاران (Hesam et al., 2016) در مطالعه خود دسترسی به آموزش، مهارت و دانش، نوآوری و خلاقیت، میزان اعتمادبه‌نفس و آینده‌نگری را جزئی از عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی برشمردند. بر اساس نتایج مطالعه قیدر خلجانی و همکاران (Gheidari-Kheljani et al., 2020)، تحمل ابهام یا عدم قطعیت در ارتباط با موضوعاتی است که احتمال عددی برای آنها ممکن نیست. نتایج مطالعه ویجایا و ماستی‌کارینی (Wijaya & Mustikarini, 2022) بیانگر آن است که مطلوبیت درک شده، منبع کنترل درونی، خودکارآمدی و آموزش کارآفرینی از عواملی هستند که بر نیت کارآفرینی فرد تأثیر می‌گذارند. لی و همکاران (Lee et al., 2022) در تحقیق خود نوآوری، خودکارآمدی و کنترل درونی کارآفرینان را به‌عنوان ویژگی‌های فردی کارآفرینان شناخته‌اند که برای حل مشکلات مختلف در شرایط عدم قطعیت شروع یک کسب‌وکار ضروری است. یوکونگدی و لوبا (Yukongdi & Lopa, 2017) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که نیاز به موفقیت، تمایل به ریسک‌پذیری و امنیت شغلی از مؤثرترین ویژگی‌های شخصیتی بر قصد کارآفرینی است. همچنین با توجه به تفاوت‌های جنسیتی، برای زنان استقلال شغلی و امنیت شغلی و برای مردان نیاز به موفقیت و تمایل به ریسک‌پذیری را مهم‌ترین عوامل بر قصد کارآفرینی برشمردند. ابراهیمی و بهرامی (Ebrahimi & Bahrami, 2018) در تحقیقی نشان دادند که عوامل روان‌شناختی با سابقه همکاری در راه‌اندازی کسب‌وکار در میان دانشجویان ارتباط معنی‌داری دارد. با جمع‌بندی مبانی نظری و پیشینه، چارچوب نظری تحقیق در شکل ۱ تدوین شد.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی کارآفرینانه در توسعه کارآفرینی از دیدگاه محققان

ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی	محققان / سال
نیاز به موفقیت	Yukongdi & Lopa, (2017); Holienka et al., (2016);
اعتماد به نفس	Tahmasabi et al., (2023); Holienka et al., (2016); Hesam et al., (2016);
ریسک‌پذیری	Tahmasabi et al., (2023); Ghanbari & Naseri, (2022); Ratnamiasih & Setia, (2016);
مرکز کنترل درونی	Wijaya & Mustikarini, (2022); Ghanbari & Naseri, (2022); Ratnamiasih & Setia, (2016)
استقلال طلبی	Ghanbari & Naseri, (2022); Holienka et al., (2016)
خلاقیت و نوآوری	Lee et al., (2022); Hesam et al., (2016);
تحمل ابهام	Gheidar-Kheljani et al., (2020); Ebrahimi & Bahrami (2018); Shyti & Paraschiv (2014);
خودکارآمدی	Davoodi et al., (2024); Nadaf et al., (2022); Holienka et al., (2016);

شکل ۱. چارچوب نظری تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی، از نظر میزان کنترل متغیرها، غیرآزمایشی و از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات در دسته پژوهش‌های پیمایشی قرار می‌گیرد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه کارآفرینان روستایی در غرب استان گلستان بود. برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان استفاده شد. لازم به ذکر است که صاحبان صنایع و کسب‌وکارهای روستایی در حوزه‌های بوم‌گردی و صنایع دستی، دام، شیلات و نوغان‌داری، گلخانه‌ای، محصولات کشاورزی فراوری شده و صنایع تبدیلی و تکمیلی - که تا سال ۱۴۰۳ دارای مجوز کسب‌وکار بودند - حدود ۲۴۰ واحد برآورد شده بود. با توجه به تعداد ۲۴۰ نفر جامعه آماری، حجم نمونه ۱۴۴ نفر تعیین شد (جدول ۲). روش نمونه‌گیری نیز به صورت تصادفی با انتصاب متناسب برحسب شهرستان‌های محل فعالیت در غرب استان گلستان بود.

جدول ۲. مناطق مورد مطالعه و حجم نمونه تعیین شده

ردیف	شهرستان	تعداد روستا	تعداد کسب‌وکار روستایی	معرفی کسب‌وکارها	تعداد کارآفرین	حجم نمونه
۱	گمیشان	۲۹	۵	۳،۲،۱ و *۴	۲۰	۱۲
۲	کردکوی	۳۴	۸	۳،۲،۱ و *۴	۷۷	۴۶
۳	بندرگز	۲۴	۱۰	۳،۲،۱ و *۴	۶۲	۳۸
۴	ترکمن	۲۹	۱۰	۳،۲،۱ و *۴	۸۰	۴۸
کل					۲۴۰	۱۴۴

* (۱) کسب‌وکارهای وابسته به بوم‌گردی و صنایع دستی، (۲) کسب‌وکارهای وابسته به دام، شیلات و نوغان‌داری، (۳) کسب‌وکارهای گلخانه‌ای، (۴) کسب‌وکارهای محصولات کشاورزی فراوری شده و صنایع تبدیلی.

برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه محقق‌ساخته با ۸ مؤلفه نیاز به موفقیت (۴ گویه)، ریسک‌پذیری (۳ گویه)، اعتمادبه‌نفس (۳ گویه)، مرکز کنترل درونی (۳ گویه)، تحمل ابهام (۳ گویه)، خلاقیت و نوآوری (۴ گویه)، استقلال‌طلبی (۳ گویه) و خودکارآمدی (۲ گویه) در مجموع با ۲۵ گویه استفاده شد. برای تعیین روایی و اعتبار پرسش‌نامه از روایی صوری و برای اعتبارسنجی پرسش‌نامه از روایی سازه^۱ بهره گرفته شد. روایی صوری پرسش‌نامه توسط جمعی از متخصصین موضوع (اساتید دانشگاه، کارشناسان و صاحب‌نظران کارآفرینی روستایی) بررسی و در نهایت مورد تأیید قرار گرفت. به منظور بررسی روایی سازه از دو شاخص روایی همگرا و روایی تشخیصی استفاده شد که هر دو شاخص - که براساس AVE سنجیده می‌شوند - در محدوده قابل قبول قرار گرفتند. به منظور سنجش پایایی در گویه‌های طراحی شده برای

متغیرهای تحقیق، از آزمون آلفای کرونباخ^۱ و پایایی مرکب^۲ استفاده شد. لازم به ذکر است که به دلیل کم بودن حجم نمونه در مرحله پیش‌آزمون نسبت به حجم مورد نیاز برای محاسبات مدل معادلات ساختاری، در این مرحله تنها روش آلفای کرونباخ به کار گرفته شد؛ درحالی‌که در مرحله آزمون مدل برای تعیین پایایی از روش CR استفاده شد.

تأیید برازش در مدل اندازه‌گیری مشتمل بر چند مرحله است. ۱- برای ارزیابی پایایی شاخص‌های مدل، بارهای عاملی مورد بررسی قرار گرفت. مطابق نتایج جدول ۳ و بر اساس مقادیر بارهای عاملی می‌توان گفت مدل از پایایی مناسبی برخوردار است. ۲- برای ارزیابی پایایی درونی متغیرهای پنهان، شاخص پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت که نتایج (جدول ۳) نشان می‌دهد که مدل از پایایی درونی مناسبی برخوردار است. ۳- روایی همگرا با استفاده از میانگین واریانس استخراج شده ارزیابی شد. مقادیر میانگین واریانس استخراج شده^۳ بالاتر از مقدار ۰/۵ قابل تأیید است. بر اساس نتایج جدول ۳، این مقادیر در بازه ۰/۵۵۵ تا ۰/۸۵۲ متغیر است. بنابراین، گزینه‌های پرسش‌نامه، ویژگی‌های مورد نظر را به خوبی ارزیابی می‌کند. ۴- برای ارزیابی روایی واگرا در روش PLS از ماتریس فورنل-لارکر استفاده می‌شود. ماتریس فورنل - لارکر وقتی در سطح قابل قبول است که میزان واریانس استخراج شده (AVE) برای هر سازه بالایی بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد که نتایج از این قاعده پیروی می‌کند. لذا، مدل از روایی واگرا برخوردار است. با توجه به نتایج، بخش اندازه‌گیری مدل از دقت لازم برخوردار است. این نتایج بیانگر همسانی درونی و قوی بین پرسش‌های پرسش‌نامه است. شایان ذکر است که به‌منظور پردازش داده‌ها از نرم‌افزارهای آماری SPSS و نرم‌افزار SmartPLS بهره گرفته شد.

جدول ۳. شاخص‌های ارزیابی روایی و پایایی ابزار تحقیق و مدل نهایی تحقیق

بعد	بار عاملی	مقدار t	R ²	CR	AVE	آلفای کرونباخ
نیاز به موفقیت	۰/۵۱۲	۴/۲۴۹	۰/۲۶۲	۰/۸۶۴	۰/۶۸۰	۰/۷۷۹
اعتماد به نفس	۰/۳۵۱	۲/۳۷۴	۰/۱۲۳	۰/۷۸۰	۰/۵۵۵	۰/۵۱۹
ریسک‌پذیری	۰/۶۸۲	۶/۲۸۳	۰/۴۶۵	۰/۶۵۷	۰/۸۵۲	۰/۷۴۰
خلاقیت و نوآوری	۰/۳۲۶	۲/۳۱۵	۰/۱۰۶	۰/۷۲۸	۰/۵۷۴	۰/۲۶۳
استقلال‌طلبی	۰/۷۰۶	۱۰/۳۵۳	۰/۴۹۸	۰/۸۶۰	۰/۶۷۷	۰/۷۶۷
خودکارآمدی	۰/۵۵۶	۴/۹۵۴	۰/۳۰۹	۰/۸۷۲	۰/۷۷۳	۰/۷۱۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

1. Cronbach Alpha
2. Composite Reliability
3. Average Variance Extracted

نتایج و بحث

جدول ۴ مشخصات جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه را نشان می‌دهد. مطابق نتایج، حدود ۳۱/۲ درصد از جامعه آماری را مردان و ۶۸/۸ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. حدود ۷۶/۴ درصد پاسخ‌گویان در رده سنی ۳۰-۳۳ سال، ۱۴/۶ درصد در رده ۳۷-۳۰ سال، ۷/۶ درصد در رده ۴۴-۳۷ سال و ۱/۴ درصد در رده ۴۹-۴۴ سال قرار داشته‌اند. همچنین میانگین سن افراد پاسخ‌گو حدود ۲۹ سال بوده است. بنابراین، بیشتر افراد پاسخ‌دهنده در رده سنی ۳۰-۳۳ سال قرار گرفته‌اند. کمترین سن افراد ۲۳ و بیشترین ۴۹ سال بوده است. از لحاظ تحصیلات نیز حدود ۲/۸ درصد از افراد پاسخ‌دهنده دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۲/۱ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۷۵ درصد دارای تحصیلات لیسانس و ۲۰/۱ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و دکتری بوده‌اند. به‌طور کلی می‌توان بیان داشت که بیشتر افراد پاسخ‌دهنده دارای تحصیلاتی در سطح لیسانس و بالاتر هستند که از این بین ۸۸ نفر (۶۱/۱ درصد) در رشته کشاورزی و ۵۶ نفر (۳۸/۹ درصد) در رشته غیر کشاورزی تحصیل کرده‌اند. در دسته‌بندی نوع کسب‌وکار، ۲۸ نفر (۱۹/۴ درصد) دارای کسب‌وکار تولیدی، ۲۶ نفر (۱۸/۱ درصد) دارای کسب‌وکار خانگی، ۸۰ نفر (۵۵/۶ درصد) دارای کسب‌وکار کشاورزی و ۱۰ نفر (۶/۹ درصد) دارای کسب‌وکار صنعتی بوده‌اند.

جدول ۴. مشخصات جمعیت‌شناختی

ویژگی‌ها	گروه‌ها	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۹۹	۶۸/۸
	مرد	۴۵	۳۱/۲
سن	۳۰ تا ۳۳	۱۱۰	۷۶/۴
	۲۷ تا ۳۰	۲۱	۱۴/۶
	۳۷ تا ۴۴	۱۱	۷/۶
	۴۹ تا ۴۴	۲	۱/۴
تحصیلات	دیپلم	۴	۲/۸
	فوق دیپلم	۳	۲/۱
	لیسانس	۱۰۸	۷۵
	فوق لیسانس و دکتری	۲۹	۲۰/۱
رشته تحصیلی	کشاورزی	۸۸	۶۱/۱
	غیر کشاورزی	۵۶	۳۸/۹
نوع کسب‌وکار	تولیدی	۲۸	۱۹/۴
	خانگی	۲۶	۱۸/۱
	کشاورزی	۸۰	۵۵/۶
	صنعتی	۱۰	۶/۹

منبع: یافته‌های پژوهش

اولویت‌بندی عامل‌های روحیه کارآفرینانه

یافته‌های رتبه‌بندی مؤلفه‌های روحیه کارآفرینی (جدول ۵) نشان داد که گویه‌های «نسبت به رقابت با دیگران نظر مثبت دارم و تمایل دارم در آزمون‌های رقابتی شرکت کنم» و «لحن محکم و مطمئن دارم و در گفتن نمی‌دانم یا اشتباه کردم توانا هستم» به ترتیب با میانگین‌های ۳/۸۱ و ۳/۸۰ در بالاترین رتبه قرار دارند. در مقابل، گویه «وقتی کاری را شروع می‌کنم، آن را تا دستیابی به نتیجه موفق ادامه می‌دهم» با میانگین ۱/۴۵ پایین‌ترین اولویت را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. رتبه‌بندی عامل‌های روحیه کارآفرینانه

رتبه	میانگین	انحراف معیار	
۶	۳/۷۰	۰/۷۵۱	از تمام توان خود جهت دستیابی به موفقیت استفاده می‌کنم.
۱۴	۳/۴۱	۰/۷۹۰	به نظر من داشتن پشتکار برای موفقیت در کارها، خیلی مهم است.
۴	۳/۷۶	۰/۹۴۴	مسئولیت‌پذیری یکی از صفات بارز من است.
۲۵	۱/۴۵	۰/۸۲۸	وقتی کاری را شروع می‌کنم، آن را تا دستیابی به نتیجه موفق ادامه می‌دهم.
۷	۳/۷۰	۰/۵۱۸	تحسین‌ها یا سرزنش دیگران را می‌پذیرم.
۲	۳/۸۰	۰/۶۳۴	لحن محکم و مطمئن دارم و در "گفتن نمی‌دانم" یا "اشتباه کردم" توانا هستم.
۱	۳/۸۱	۰/۵۴۳	نسبت به رقابت با دیگران نظر مثبت دارم و تمایل دارم در آزمون‌های رقابتی شرکت کنم.
۱۷	۲/۹۵	۱/۱۳۴	برای کسب وضعیت بهتر، حاضرم ریسک کنم، حتی اگر از موقعیت فعلی خود راضی باشم.
۲۱	۲/۵۵	۱/۳۰۹	هنگام تعیین هدف برای فعالیت‌های خود، ترجیح می‌دهم، هدف‌های سخت را امتحان کنم.
۱۸	۲/۹۰	۱/۰۷۹	از پذیرش خطرهایی که افراد معمولی از پذیرفتن آن ترس دارند، لذت می‌برم.
۹	۳/۵۲	۰/۵۷۹	موفق شدن حاصل زحمت کشیدن است، نه شانس.
۱۵	۳/۳۶	۰/۶۳۳	مردم می‌توانند سرنوشت خودشان را، خود به دست بگیرند.
۱۲	۳/۴۳	۰/۷۰۸	هرچه سرم می‌آید، موفقیت یا شکست، نتیجه اعمال خودم است.
۳	۳/۷۹	۰/۵۸۰	در انجام امور سعی می‌کنم استقلال عقیده داشته و کمتر تحت تأثیر دیگران باشم.
۱۳	۳/۴۱	۰/۷۹۸	وقتی بخش مهمی از کارم را انجام می‌دهم، معمولاً با حصول نتیجه راضی می‌شوم.
۱۱	۳/۴۶	۰/۸۲۹	هنگامی که در یک گروه هستم، دوست دارم مسئول آن گروه خودم باشم.

رتبه	انحراف معیار	میانگین	
۵	۰/۶۶۰	۳/۷۳	یادگیری روش‌هایی که منجر به ابتکار در فعالیت‌هایم می‌شود برایم جذاب است.
۱۰	۰/۶۴۸	۳/۴۷	به پیدا کردن راه‌های جدید علاقه دارم.
۸	۰/۶۰۰	۳/۵۷	در مواجهه با مشکلات و موانع بر سر راه خود، دارای انعطاف هستم.
۱۶	۱/۰۴۵	۳/۰۲	آشنایی و همگامی با تکنولوژی و نوآوری‌های جدید دارم.
۲۲	۰/۸۴۶	۲/۴۸	به حل مسائل پیچیده و مبهم علاقه‌مندم.
۲۴	۰/۸۳۲	۲/۱۱	در موقعیت‌هایی که جواب روشنی وجود ندارد بسیار بی‌طاقت می‌شوم.
۲۳	۰/۹۵۵	۲/۴۵	من علاقه دارم فعالیت مستقلی را شروع کنم، حتی اگر ندانم آیا موفق خواهم شد یا خیر.
۱۹	۱/۰۵۲	۲/۷۱	با داشتن تعهد برای انجام هر کاری به نحو احسن و دقیق، نهایت تلاش را می‌کنم.
۲۰	۰/۸۸۵	۲/۶۸	از توانایی بالا در تشخیص مسائل و موضوعات مهم برای تصمیم‌گیری و حل مسئله برخوردارم.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

طراحی مدل روحیه کارآفرینانه

تبیین مولفه‌های روحیه کارآفرینانه (تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم)

برای شناسایی و تحلیل مولفه‌های تبیین‌کننده روحیه کارآفرینی از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. برای انجام تحلیل عاملی تأییدی از روش حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفته شد. پیش از ارائه تحلیل یافته‌های مدل برآورد شده، خوبی برازش آن مورد ارزیابی قرار گرفت. برای ارزیابی برازندگی مدل روحیه کارآفرینی، ابتدا مقادیر بارهای عاملی مورد بررسی قرار گرفت. برای این منظور، مدل تأییدی با لحاظ هشت عامل نیاز به موفقیت، اعتمادبه‌نفس، ریسک‌پذیری، تحمل ابهام، مرکز کنترل درونی، تحمل ابهام، خلاقیت و نوآوری، استقلال طلبی، و خودکارآمدی برآورد شد. با توجه به نتایج (جدول ۶)، ضرایب دو عامل مرکز کنترل درونی و تحمل ابهام فاقد ارزش آماری بوده و بنابراین این دو عامل از مدل حذف شد و مدل اصلاح شده با شش عامل روحیه کارآفرینی، استقلال طلبی، ریسک‌پذیری، خودکارآمدی، نیاز به موفقیت، اعتماد به نفس و خلاقیت برآورد و مورد بررسی قرار گرفت.

تبیین وضعیت روحیه کارآفرینانه....

جدول ۶. بار عاملی مربوط به هشت عامل لحاظ شده در تحلیل عاملی تأییدی

عامل	بار عاملی	آماره t	R ²
نیاز به موفقیت	۰/۵۳۷	۴/۶۵۱	۰/۲۸۹
اعتماد به نفس	۰/۳۵۶	۲/۴۹۶	۰/۱۲۶
ریسک‌پذیری	۰/۶۶۰	۶/۰۱۳	۰/۴۳۶
مرکز کنترل درونی	-۰/۲۲۴	۰/۹۱۲	۰/۰۵۰
تحمل ابهام	۰/۱۵۸	۱/۰۱۰	۰/۰۲۵
خلاقیت و نوآوری	۰/۳۱۴	۲/۳۶۹	۰/۰۹۹
استقلال‌طلبی	۰/۷۲۴	۱۲/۲۶۲	۰/۵۲۴
خودکارآمدی	۰/۵۱۵	۴/۳۳۶	۰/۲۶۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی برازش مدل روحیه کارآفرینانه

در تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم، علاوه بر اینکه ارتباط نشانگرها با شش سازه مورد نظر اندازه‌گیری شد، به بررسی روایی سازه‌ها با متغیر پنهان روحیه کارآفرینی نیز پرداخته شد. نشانگرها و عامل‌های مورد مطالعه در کنار هم عامل کلی روحیه کارآفرینی را با توجه به ساختار مورد نظر محقق به درستی تأیید نمود. از آنجا که مقادیر بارهای عاملی تمامی گویه‌های انتخاب شده (به جز سه گویه SN4- IC2-IC3 که به دلیل پایین بودن بار عاملی از مدل حذف شدند) بالاتر از ۰/۵ بوده و با توجه به این که مقادیر آماره t برای این گویه‌ها بالاتر از ۱/۶۴ به دست آمده است، بنابراین، نشانگرهای انتخاب شده برای هریک از مؤلفه‌ها (سازه‌ها) مناسب بوده و مدل تأیید شد.

جدول ۷. مدل اندازه‌گیری روحیه کارآفرینانه مدل اصلاح شده

عامل	نماد	نشانه‌گر / متغیر آشکار	بار عاملی	ضریب مسیر	آماره t
نیاز به موفقیت Success Need	SN1	از تمام توان خود جهت دستیابی به موفقیت استفاده می‌کنم.	۰/۸۰۳		۲/۲۲۷
	SN2	به نظر من داشتن پشتکار برای موفقیت در کارها، خیلی مهم است.	۰/۷۸۳		۲/۲۸۵
	SN3	مسئولیت‌پذیری یکی از صفات بارز من است.	۰/۸۸۵	۰/۵۱۲	۲/۹۶۸
	SN4	وقتی کاری را شروع می‌کنم، آنرا تا دستیابی به نتیجه موفق ادامه می‌دهم.	-	-	-
اعتماد به نفس Self confidence	SC1	تحسین‌ها یا سرزنش دیگران را می‌پذیرم.	۰/۴۸۵		۱/۶۹۶
	SC2	لحن محکم و مطمئن دارم و در "گفتن نمی‌دانم" یا "اشتباه کردم" توانا هستم.	۰/۹۰۰	۰/۳۵۱	۳/۸۷۸
	SC3	نسبت به رقابت با دیگران نظر مثبت دارم و تمایل دارم در آزمون‌های رقابتی شرکت کنم.	۰/۷۸۷		۲/۶۸۵
	RT1	برای کسب وضعیت بهتر، حاضرم ریسک کنم، حتی اگر از موقعیت فعلی خود راضی باشم.	۰/۷۷۲		۴/۲۱۵
ریسک‌پذیری Risk taking	RT2	هنگام تعیین هدف برای فعالیت‌های خود، ترجیح می‌دهم، هدف‌های سخت را امتحان کنم.	۰/۸۴۳	۰/۶۸۲	۵/۷۸۶
	RT3	از پذیرش خطرهایی که افراد معمولی از پذیرفتن آن ترس دارند، لذت می‌برم.	۰/۸۱۵		۵/۴۴۷
	IC1	یادگیری روش‌هایی که منجر به ابتکار در فعالیت‌هایم می‌شود برایم جذاب است.	۰/۸۱۶		۲/۷۷۳
خلاقیت و نوآوری Innovation & Creativity	IC2	به پیدا کردن راه‌های جدید علاقه دارم.	-	۰/۳۲۶	-
	IC3	در مواجهه با مشکلات و موانع بر سر راه خود، دارای انعطاف می‌باشم.	-	-	-
	IC4	آشنایی و همگامی با تکنولوژی و نوآوری‌های جدید دارم.	۰/۶۹۵		۱/۶۶۵
	Inde1	در انجام امور سعی می‌کنم استقلال عقیده داشته و کمتر تحت تأثیر دیگران باشم.	۰/۶۴۶		۳/۳۴۰
استقلال طلبی Independence	Inde2	وقتی بخش مهمی از کارم را انجام می‌دهم، معمولاً با حصول نتیجه راضی می‌شوم.	۰/۸۹۵	۰/۷۰۶	۶/۰۳۲
	Inde3	هنگامی که در یک گروه هستم، دوست دارم مسئول آن گروه خودم باشم.	۰/۹۰۱		۷/۱۹۰
	SE1	با داشتن تعهد برای انجام هر کاری به نحو احسن و دقیق، نهایت تلاش را می‌کنم.	۰/۸۴۶		۵/۲۰۹
خودکارآمدی self-efficacy	SE2	از توانایی بالا در تشخیص مسائل و موضوعات مهم برای تصمیم‌گیری و حل مسئله برخوردارم.	۰/۹۱۱	۰/۵۵۶	۷/۰۲۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تبیین وضعیت روحیه کارآفرینانه.....

جدول ۸. ماتریس سنجش روایی و اگر (معیار فورنل-لارکر) مدل اصلاح شده

متغیر	خلاقیت و نوآوری	استقلال طلبی	ریسک پذیری	اعتماد به نفس	خودکارآمدی	نیاز به موفقیت
خلاقیت و نوآوری	۰/۷۵۸					
استقلال طلبی	۰/۱۱۴	۰/۸۲۳				
ریسک پذیری	۰/۰۷۵	۰/۳۰۱	۰/۸۱۰			
اعتماد به نفس	-۰/۰۱۶	۰/۱۱۷	۰/۳۰۵	۰/۷۴۵		
خودکارآمدی	۰/۱۴۶	۰/۱۸۱	۰/۳۹۴	۰/۰۴۱	۰/۸۷۹	
نیاز به موفقیت	۰/۳۳۸	۰/۲۴۵	۰/۰۳۹	۰/۰۸۰	۰/۱۵۲	۰/۸۲۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج بررسی هم‌خطی میان سازه‌های مدل روحیه کارآفرینی (جدول ۹) بیانگر وجود نداشتن مسئله هم‌خطی در مدل برآورد شده است. به عبارت دیگر، مقادیر VIF برای سازه‌ها کمتر از عدد ۳ به دست آمده است. در نتیجه، می‌توان بیان داشت که مدل عاملی مرتبه دوم فرض شده برای مدل روحیه کارآفرینانه مورد تأیید قرار گرفته و عامل‌ها و مؤلفه‌های مشخص شده برای مدل روحیه کارآفرینانه از اعتبار لازم برخوردارند.

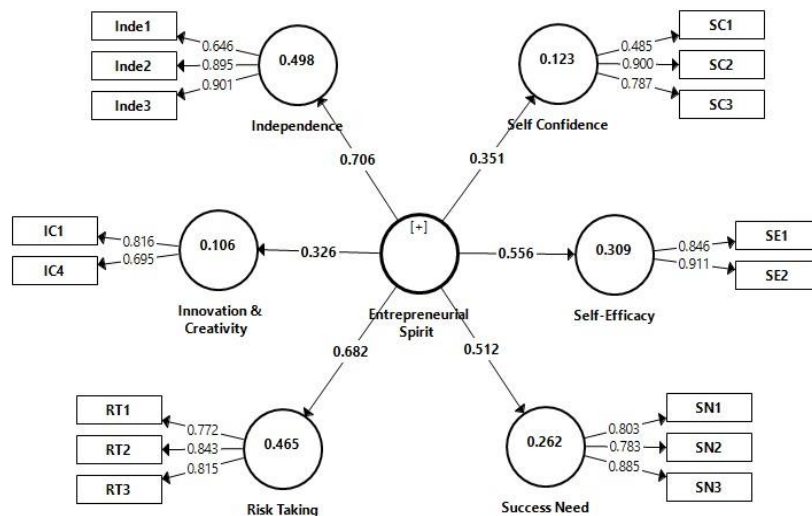
جدول ۹. مقادیر VIF سازه‌های مدل روحیه کارآفرینانه

سازه	VIF	سازه	VIF	سازه	VIF
IC1	۱/۰۲۳	RT2	۱/۴۸۷	SE1	۱/۴۳۵
IC4	۱/۰۲۳	RT3	۱/۴۹۸	SE2	۱/۴۳۵
Inde1	۱/۳۴۷	SC1	۱/۱۰۴	SN1	۱/۸۶۳
Inde2	۲/۱۳۸	SC2	۱/۴۸۴	SN2	۱/۵۸۷
Inde3	۱/۸۷۰	SC3	۱/۳۷۴	SN3	۱/۵۳۵
RT1	۱/۴۳۰	RT2	۱/۸۸۵	SN4	۱/۳۷۱

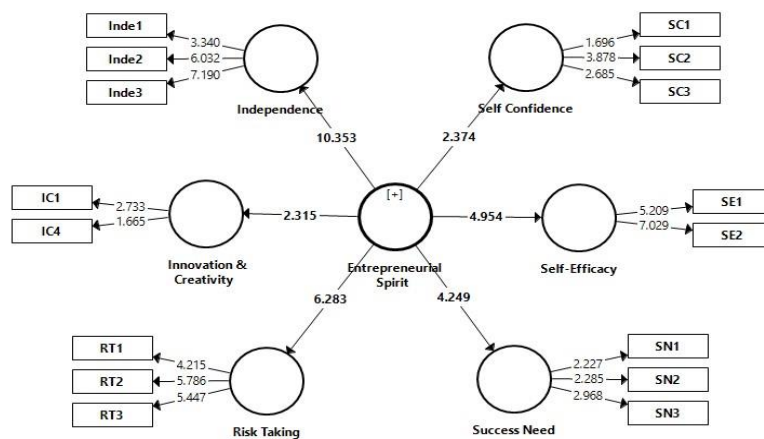
مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۲ و ۳ به ترتیب نشان‌دهنده ضرایب مسیر و همچنین مقادیر آماره t مدل روحیه کارآفرینانه است. بر اساس نتایج، کلیه ضرایب مسیر از نظر آماری معنی‌دار است. همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، از میان متغیرهای روحیه کارآفرینی، متغیر استقلال طلبی با ضریب مسیر ۰/۷۰۶ مؤثرترین متغیر است. متغیر ریسک‌پذیری نیز با ضریب مسیر ۰/۶۸۲ در رتبه دوم مهمترین شاخص در روحیه کارآفرینانه و پس از آن، به ترتیب متغیرهای خودکارآمدی (با ضریب مسیر ۰/۵۵۶)،

نیاز به موفقیت (با ضریب مسیر ۰/۵۱۲)، اعتمادبه‌نفس (با ضریب مسیر ۰/۳۵۱) و متغیر خلاقیت و نوآوری (با ضریب مسیر ۰/۳۲۶) در جایگاه‌های سوم تا ششم از نظر کارآفرینان روستایی قرار دارند.

شکل ۲. مقادیر بار عاملی و ضرایب مسیر روحیه کارآفرینانه

شکل ۳. مقادیر آماره t مدل روحیه کارآفرینانه

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف اصلی تحقیق، تبیین وضعیت مؤلفه‌های روحیه کارآفرینانه در میان روستاییان غرب استان گلستان است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که دو مؤلفه «مرکز کنترل درونی» و «تحمل ابهام» در ساختار عاملی مدل معنی‌دار نبوده و بنابراین از مدل حذف شدند که این امر لزوم بازنگری در مدل‌های سنجش ویژگی‌های روان‌شناختی در بافت خاص این منطقه را نشان می‌دهد. مدل اصلاح شده با شش عامل برآورد شد که این عامل‌ها به ترتیب اهمیت شامل استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری، خودکارآمدی، نیاز به موفقیت، اعتمادبه‌نفس، و خلاقیت و نوآوری از نظر کارآفرینان روستایی هستند. مطابق نتایج تحقیق، «استقلال‌طلبی» به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه روحیه کارآفرینی شناسایی شد. این یافته نشان می‌دهد که کارآفرینان روستایی منطقه، تمایل قوی به خودتکایی، تصمیم‌گیری مستقل و بر عهده گرفتن مسئولیت دارند. این روحیه، سنگ بنای اصلی برای تشکیل کسب‌وکارهای نوپا و مقاوم در برابر چالش‌های بیرونی است و می‌تواند نقش مهمی در نوآوری و خلاقیت روستاییان داشته و منجر به استفاده کارآفرینان از روش‌های جدید برای بهره‌گیری از منابع محلی شود (Tabares et al., 2022). «استقلال‌طلبی» به‌عنوان یکی از ابعاد اصلی گرایش کارآفرینانه منجر به تمایل فرد برای تصمیم‌گیری مستقل، آزادی در عمل و تکیه بر توانایی‌های شخصی می‌شود (Lumpkin & Dess, 1996). این یافته با نتایج برخی پژوهش‌های حوزه توسعه کارآفرینی از جمله تحقیق یوسفی و رضایی مقدم (Yousefi & Rezaei Moghaddam, 2024) که بیشترین شدت تأثیر بر متغیر توسعه کارآفرینی را مربوط به متغیر استقلال‌طلبی دانسته‌اند، همسو است. بنابراین، باتوجه به اینکه اهمیت عوامل فردی و شخصیتی در توسعه کارآفرینی مشاغل انکارناپذیر است؛ تمرکز بر این ویژگی‌ها با تقویت انگیزه درونی افراد، کنترل آن‌ها بر سرنوشت کسب‌وکارشان را میسر می‌سازد. مطابق یافته مطالعه ون‌گلدرن (Van Gelderen, 2016)، افراد استقلال‌طلب باور دارند که می‌توانند با تکیه بر توان خود مشکلات را حل کنند که این امر احتمال شروع کسب‌وکار را افزایش می‌دهد. مطابق با یافته‌های کوچکی و همکاران (Kouchaky et al., 2025) توسعه برنامه‌های آموزشی و ترویجی با بهره‌گیری از تسهیل‌گری و مشاوره کارشناسان ترویج کشاورزی می‌تواند زمینه‌ساز توانمندسازی و توسعه پایدار روستایی با پذیرش کارآفرینی سبز باشد. تقویت تفکر خلاق، مهارت‌های تصمیم‌گیری مستقل و خودباوری در بین روستاییان (به‌ویژه زنان و جوانان) از اهداف نهاد توانمندساز ترویج کشاورزی است. در این راستا، آموزش دیجیتال و بازاریابی اینترنتی محصولات با تسهیل فروش مستقیم و افزایش استقلال اقتصادی، روستاییان را

ترغیب می‌کند تا با تکیه بر توانمندی‌های خود، از روش‌های نوین برای بهره‌برداری بهینه از منابع محلی استفاده کنند. همچنین نتایج تحلیل عاملی نشان داد که دو مؤلفه «مرکز کنترل درونی» و «تحمل ابهام» در ساختار عاملی روحیه کارآفرینی روستاییان غرب استان گلستان معنی‌دار نبوده و از مدل نهایی حذف شدند. این یافته را می‌توان بر اساس رویکرد یکپارچه در شخصیت کارآفرینانه توجیه کرد. مطابق دیدگاه ویلیامز و شفر (Williams & Shepherd, 2016)، ویژگی‌های شخصیتی بیشتر به جای عملکرد مجزا، به صورت ترکیبی و هم‌افزا عمل می‌کنند. بنابراین، به نظر می‌رسد که در بافت خاص این منطقه، تأثیر این دو عامل تحت‌الشعاع قدرت تبیین‌کنندگی بالای مؤلفه‌هایی چون «استقلال‌طلبی» و «ریسک‌پذیری» قرار گرفته است. با این حال، نباید از اهمیت بنیادین «تحمل ابهام» به عنوان یکی از تعیین‌کننده‌های اصلی قصد کارآفرینی و پیوند نزدیک آن با ریسک‌پذیری غافل شد (Wee et al., 1994). علی‌رغم معنی‌دار نبودن آماری این متغیر در مدل برآورد شده در مطالعه حاضر، ضرورت تقویت این ویژگی در میان روستاییان غیر قابل انکار است. لذا پیشنهاد می‌شود، برنامه‌های آموزشی هدفمند به منظور افزایش سطح آستانه تحمل روستاییان در مواجهه با عدم قطعیت و پروژه‌های پر ریسک تدوین شود؛ چراکه بر اساس استدلال سکستون و بومن آپتون (Sexton & Bowman-Upton, 1990)، موفقیت کارآفرینانه در گرو داشتن سطح تحمل ابهامی فراتر از استانداردهای مدیریتی معمول است.

مطابق با یافته‌های تحقیق، مؤلفه «ریسک‌پذیری» در رتبه دوم اهمیت قرار گرفت. این نتیجه حاکی از آن است که جامعه روستایی مورد مطالعه، علی‌رغم محدودیت‌های سنتی، تمایل قابل توجهی به پذیرش مخاطرات هدفمند در راستای دستیابی به اهداف اقتصادی برتر دارد. این یافته با نتایج پژوهش یوسفی و رضایی مقدم (Yousefi & Rezaei Moghaddam, 2024) و حاتمی کیا و همکاران (Hatamikia et al., 2018) که ریسک‌پذیری را به عنوان یک مؤلفه محوری تعیین‌کننده در شکوفایی کارآفرینی می‌دانند، همسو است. درواقع افراد با گرایش بالا به ریسک‌پذیری، تمایل بیشتری به ایجاد کسب‌وکارهای نوآورانه نشان می‌دهند؛ چراکه یک کارآفرین حرفه‌ای، علاوه بر تحمل ریسک‌های ناشی از شکست، با استقبال آگاهانه از «عدم قطعیت» و اتکا به اعتمادبه‌نفس و توانایی‌های شخصی، مسیر ایجاد کسب‌وکار جدید را آغاز می‌کند. این روحیه کارآفرینانه که با استقلال عمل و خلاقیت همراه است، مبنای اصلی ورود به عرصه‌های پرمخاطره و تبدیل ایده به واقعیت است. از طریق ارتباط یکپارچه هریک از ابعاد روحیه کارآفرینانه با سایر ویژگی‌های کارآفرینان مانند خلاقیت و نوآوری و خودکارآمدی می‌توان روش‌های مناسب در راستای موفقیت پروژه و

کسب‌وکارها را فراهم نمود. بر این اساس، تشویق به تجربه‌گرایی و «ریسک‌پذیری کنترل‌شده» از طریق اجرای طرح‌های کسب‌وکارهای کوچک روستایی با حمایت دولت از مشاغل خانگی و صنایع کوچک در قالب اعطای وام‌های کم‌بهره برای طرح‌های مستقل خانوادگی یا گروهی می‌تواند نقش مهمی در تعدیل ترس از شکست ایفا کند. چنین رویکردی با ارتقای تاب‌آوری فردی و روان‌شناختی روستاییان، زمینه پذیرش فناوری‌های نوین، پرریسک و سودآور را فراهم می‌سازد.

مؤلفه‌های «خودکارآمدی» و «نیاز به موفقیت» نیز در مدل برآورد حائز اهمیت شناخته شدند. مطابق نظریه "انگیزش پیشرفت"، افراد با نیاز بالا به موفقیت، بیشتر به سمت کارآفرینی گرایش دارند (McClelland, 1961). نیاز به موفقیت یکی از ویژگی‌های شخصیتی فرد است که او را به داشتن نیت‌های کارآفرینی تشویق می‌کند. ویژگی‌های شخصیتی، انگیزه پیشرفت یا نیاز به موفقیت یکی از برجسته‌ترین استدلال‌های نظری مرتبط با کارآفرینی است (McClelland, 1961; Gurol & Atsan, 2006). مطابق نتایج پژوهش بندورا درباره "خودکارآمدی"، افرادی که باور دارند که قادر به انجام کارها هستند، احتمال بیشتری دارد تا ریسک‌پذیری و نوآوری را تجربه کنند (Bandura, 1997) چراکه نوآوری و ابتکار عمل، عوامل تعدیل‌کننده بین جهت‌گیری پیشرفت (ساختاری که شامل منبع کنترل درونی و نیاز به موفقیت است) و موفقیت کارآفرینی است (Utsch & Rauch, 2000). کسب موفقیت کارآفرینانه مستلزم برخورداری از خودکارآمدی، توانمندی و دانش کافی است. مطابق با نتایج پژوهش‌های نورلالا و همکاران (Nurlaela et al., 2020) و کوچکی و همکاران (Kouchaky et al., 2025)، خودکارآمدی فاکتور مهمی در توسعه کارآفرینی روستایی محسوب می‌شود، زیرا سطح بالاتر آن به‌طور مستقیم منجر به بکارگیری رفتارهای کارآفرینانه قوی‌تر خواهد شد. از این رو انتظار می‌رود، دولت از طریق توسعه آموزش و کارآموزی تخصصی برای کشاورزان جوان و فراهم آوردن تسهیلات مرتبط، بر تقویت این سازه محوری تمرکز کند؛ زیرا بهسازی مداوم فرآیندهای آموزشی، بستر اصلی پرورش توانمندی‌ها و ارتقای خودکارآمدی در سطح جوامع روستایی خواهد بود.

به‌طور کلی، کارآفرینی یک مقوله چندوجهی و چندبعدی است که بر پیوند میان اشخاص و فرصت‌های کسب‌وکار تأکید دارد و شامل پیوند میان وجود فرصت‌های سودآور و وجود اشخاص متهور است (Hosseinizadeh Arani et al., 2025). برنامه‌ریزان توسعه روستایی باید با تمرکز بر ابعاد روان‌شناختی و شخصیتی کارآفرینان در کنار زیرساخت‌های فیزیکی و حمایتی، زمینه را برای تبدیل ایده‌ها به کسب‌وکارهای عملیاتی و پایدار روستایی فراهم سازند. در این راستا معرفی کشاورزان

یا کارآفرینان مستقل موفق منطقه برای تقویت انگیزه کارآفرینی سایر روستاییان، استفاده از کارآفرینان پیشرو برای انتقال تجربه به دیگران و نیز تشکیل تعاونی‌های محلی با مدیریت خود روستاییان برای مدیریت پروژه‌ها و بودجه‌های محلی، برگزاری دوره‌های مهارت‌آموزی کوتاه‌مدت برای زنان و جوانان روستا همراه با آموزش عملی به‌ویژه در زمینه بازاریابی، مدیریت منابع، و توسعه مشاغل خانگی در ایجاد کسب‌وکارهای بومی به‌عنوان راهکارهای عملیاتی پیشنهاد می‌شود.

سپاسگزاری

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته کارآفرینی و نوآوری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری با عنوان "تبیین مدل فرصت محور فرآیند کارآفرینی روستایی (مورد: شهرستان‌های غرب استان گلستان)" بوده که با حمایت معاونت محترم پژوهش و فناوری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری انجام شده است.

منابع

1. Agricultural Statistics (2023). Agricultural Statistics, Crops 2021-2022. Ministry of Agriculture Jihad, Center for Statistics, Information and Communication Technology. September 2024. <https://agrodl.ir/statistics>. [In Persian]
2. Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. Worth Publishers. 604 pages.
3. Davoodi, Z., Chitsaz, E., Mobaraki, M.H., & Etemadi, M. (2024). Identifying the influential factors on women's entrepreneurship based on a bibliometric analysis. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 22(2), 104-143. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2024.44650.2778> [In Persian]
4. Ebrahimi, M.S., & Bahrami, Z. (2018). Studying the entrepreneurial characteristics of agricultural students (case study: Isfahan University of Technology). *Journal of Entrepreneurial Strategies Agriculture*, 5(10), 10-19. <http://dx.doi.org/10.29252/jea.5.10.10>
5. GEM (2019). Global Entrepreneurship Monitor. Executive summary of 2019-2020. Iran's Global Entrepreneurship Monitor (GEM) Report. Iran Reports. <https://www.gemconsortium.org/economy-profiles/iran-2>
6. Ghasemi, M., & Kahnooji, F. (2021). The level of development of agricultural entrepreneurship among micro-entrepreneurs and the role

- of individual factors affecting it in rural areas of Mashhad. *Village and Space Sustainable Development*, 2(4), 79-100. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.4785.1043> [In Persian]
7. Gheidar-Kheljani, J., Esna Ashari, A., & Karimi Gavareshki, M.H. (2020). Triple the capability, uncertainty and complexity of complex product and system development projects. *Innovation Management Journal*, 9(1), 59-99. [In Persian]
 8. Golestan Province Planning and Budget Organization (2023). Report on the strategic document of the agricultural sector of Golestan Province (ten-year horizon). Gorgan: Golestan Province Planning and Budget Organization. [In Persian]
 9. Gürol, Y., & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education Training*, 48(1), 25-38, doi: <https://doi.org/10.1108/00400910610645716>
 10. Hatamikia, N., Mohamadzadeh, L., & Armand, S. (2018). Identify the role of agricultural cooperatives for promotion of entrepreneurial spirit farmers of Mahabad Township. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 5(3), 95-108. <https://doi.org/10.22069/jead.2019.16836.1378> [In Persian]
 11. Hesam, M., Rezvani, M., Faraji Sabokbar, H., & Bastani, S. (2016). Assessment of tourism entrepreneurship development in rural areas (case study: villages of Larijn). *Human Geography Research*, 48(4), 603-616. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2016.51279> [In Persian]
 12. Holienka, M. Jančovičová, Z., & Kovačičová, Z. (2016). Drivers of women entrepreneurship in Visegrad countries: GEM evidence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 220, 124-133. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.476>
 13. Hosseinizadeh Arani, S.S., Mehtari Arani, M., & Bagheri, A. (2025). Meta-Analysis of factors affecting the development of rural entrepreneurship in Iran. *J Entrepreneurial Strategies Agric.*, 12(1), 146-167. <https://doi.org/10.61186/jea.2024.429>
 14. Howard, S. (2004). Developing Entrepreneurial Potential in Youth: The Effects of Entrepreneurial Education and Venture Creation. University of South Florida Repot, pp. 3-17.
 15. Imani, B., & Azimi, S.A. (2021). Assessing the capabilities and capacities of entrepreneurship development in rural areas (Case study: villages of Khoosh Rostam section of Khalkhal city). *Village and*

- Space Sustainable Development*, 2(4), 1-16.
<https://doi.org/10.22077/vssd.2022.4953.1061> [In Persian]
16. Jafarinasab, I., Shirvani, A., & davoodi, M.R. (2024). Compilation and validation of digital social entrepreneurship model. *Journal of Entrepreneurship Development*, 17(2), 85-105.
<https://doi.org/10.22059/jed.2024.373412.654338> [In Persian]
17. Juliana, N.O., Hui, H.J., Clement, M., Solomon, E.N., & Elvis, O.K. (2021). The impact of creativity and *innovation on entrepreneurship development: evidence from Nigeria*. *Open Journal of Business and Management*, 9(4), 1743-1770.
<http://dx.doi.org/10.4236/ojbm.2021.94095>
18. Khusravipour, B., Baradaran, M., & Abedi, B. (2016). Relationship between psychological entrepreneurial characteristic and entrepreneurial spirit of Ramin agriculture students, Khuzestan. *Agricultural Education Administration Research*, 7(35), 30-41.
<https://doi.org/10.22092/jaeear.2016.106346> [In Persian]
19. Kouchaky, Z., Borkhani, F.R., Azizi-Khalkheili, T., & Piralidehi, F.G. (2025). The application of the motivation-opportunity-ability model in predicting green entrepreneurial behavior of farmers. *Sustainable Futures*, 100900. <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2025.100900>
20. Lee, S., Kang, M.J., & Kim, B.K. (2022). Factors influencing entrepreneurial intention: Focusing on individuals' knowledge exploration and exploitation activities. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 8(3), 165.
<https://doi.org/10.3390/joitmc8030165>
21. Lumpkin, G.T., Cogliser, C.C., & Schneider, D.R. (2009). Understanding and measuring autonomy: an entrepreneurial orientation perspective. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(1), 47-69. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2008.00280.x>
22. McClelland, D.C., & Mac Clelland, D.C. (1961). *Achieving Society* (Vol. 92051). Simon and Schuster. 512 pages.
23. Miraqa'i, A.S., & Mirzai, M. (2012). Investigating personality characteristics of entrepreneurship among technical and engineering students of Isfahan University. *Iranian Engineering Education Quarterly*, 14, 147-133.
24. Nadaf, M., Mohammadi, S., & Mousavi, S.J. (2022). Modeling of entrepreneurial ecosystem effect on entrepreneurial intention by

- mediating role of entrepreneurial self-efficacy, passion and alertness. *Iranian Journal of Management Sciences*, 17(65), 53-82. [In Persian]
25. Nurlaela, S., Hariadi, S.S., & Raya, A.B. (2020). Self-efficacy and entrepreneurial behavior of horticultural young farmers in the special region of Yogyakarta Indonesia. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(6), 14029-14035.
26. Ratnamiasih, I., & Setia, B.I. (2016). Internal and external factors that influence student entrepreneurship intention on private universities in Bandung. In 8th Widyatama International Seminar on Sustainability (pp. 394-400)
27. Sexton, D.L., & Bowman-Upton, N. (1990). Female and male entrepreneurs: Psychological characteristics and their role in gender-related discrimination. *Journal of Business Venturing*, 5(1), 29-36. [https://doi.org/10.1016/0883-9026\(90\)90024-N](https://doi.org/10.1016/0883-9026(90)90024-N)
28. Shahbazi, H. (2022). Strategic agricultural entrepreneurship in sustainable rural development. *Geography and Human Relationships*, 5(2), 243-248. <https://doi.org/10.22034/gahr.2022.341751.1716> [In Persian]
29. Shyti, A., & Paraschiv, C. (2014). Risk and ambiguity in evaluating entrepreneurial prospects: An experimental study. In *IZA Conference, Potsdam*, 6(14), 18-21.
30. Statistical Centre of Iran (2023). Available at: <https://amar.org.ir/>
31. Statistical Centre of Iran (2022). Statistical Yearbook of Golestan Province in 2022. Human Resources Department. <https://amar.org.ir/salnameh-amari>.
32. Tabares, A., Londoño-Pineda, A., Cano, J.A., & Gómez-Montoya, R. (2022). Rural entrepreneurship: An analysis of current and emerging issues from the sustainable livelihood framework. *Economies*, 10(6). <https://doi.org/10.3390/economies10060142>
33. Tahmasabi, K., Rezaee, B., & Naderi, N. (2023). Analyzing the factors affecting the entrepreneurship of rural women in Nahavand county. *Quarterly Journal of Space Economy & Rural Development*, 11 (42), 195-212. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23222131.1401.11.42.9.8> [In Persian]
34. Utsch, A., & Rauch, A. (2000). Innovativeness and initiative as mediators between achievement orientation and venture performance. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 9(1), 45-62. <https://doi.org/10.1080/135943200398058>

35. Van Gelderen, M. (2016). Entrepreneurial autonomy and its dynamics. *Applied Psychology*, 65(3), 541–567. <https://doi.org/10.1111/apps.12066>
36. Wee, T.A., Blitzer, A., Martin, J.H., Diamond, B., Aviv, J.E., Jones, M.E., & Keen, M.S. (1994). Age-related changes in pharyngeal and supraglottic sensation. *Annals of Otology, Rhinology & Laryngology*, 103(10), 749-752. <https://doi.org/10.1177/000348949410301001>
37. Wijaya, J., & Mustikarini, C.N. (2022). Analysis of factors affecting entrepreneurial intention among undergraduates. In International Conference on Sustainability in Creative Industries (pp. 11-19). Cham: Springer Nature Switzerland.
38. Williams, T.A., & Shepherd, D.A. (2016). Building resilience or providing sustenance: Different paths of emergent ventures in the aftermath of the Haiti earthquake. *Academy of Management Journal*, 59(6), 2069-2102. <https://doi.org/10.5465/amj.2015.0682>
39. Wiyono, B.B., & Wu, H.H. (2022). Investigating the structural effect of achievement motivation and achievement on leadership and entrepreneurial spirit of students in higher education. *Administrative Sciences*, 12(3), 99. <https://doi.org/10.3390/admsci12030099>
40. Yousefi, A., & Rezaei Moghaddam, K. (2024). Entrepreneurship development of rural women's microcredit funds in Marvdasht county, Fars Province. *J Entrepreneurial Strategies Agric*, 11(2), 1-20. <https://doi.org/10.61186/jea.11.2.1> [In Persian]
41. Yukongdi, V., & Lopa, N.Z. (2017). Entrepreneurial intention: a study of individual, situational and gender differences. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 24(2), 333-352. <https://doi.org/10.1108/JSBED-10-2016-0168>
42. Ziaabadi, M., Ghanbari, S., & Naseri, B. (2022). Application of fuzzy analytical hierarchy process to rank the factors affecting agricultural entrepreneurship. *Fuzzy Systems and its Applications*, 5(1), 211-229. <https://doi.org/10.22034/jfsa.2022.323792.1110> [In Persian]